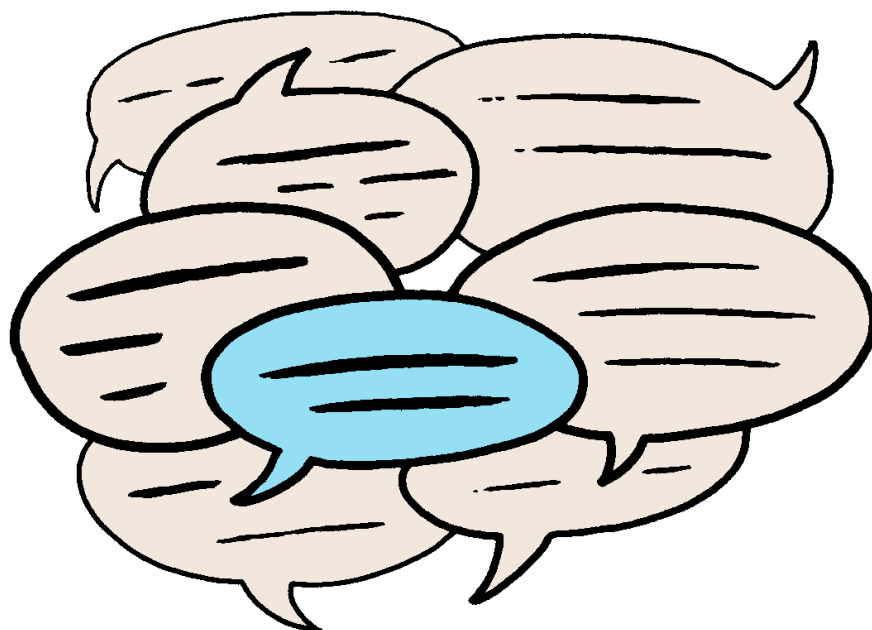

Mówienie o mówieniu

Mówienie o mówieniu

Komiksowe dymki

Źródło: Jurgen Appelo, licencja: CC BY 2.0.

Ludzie czasem muszą lub chcą przytoczyć fragmenty tekstów lub wypowiedzi innych osób. Aby oznaczyć, że słowa należą do innego autora, powinni zastosować cytaty, przypisy lub specjalny odsyłacz. Niekiedy cudze wypowiedzi należy sparafrazować, czyli przedstawić własnymi słowami.

W celu zachowania spójności tworzonego tekstu, należy wprowadzić do niego zapowiedź tego, o czym chcemy opowiedzieć (np. 'o tym w następnym akapicie', 'opisując to pokrótce...'). Warto też nawiązywać do fragmentów napisanych wcześniej (np. 'jak wcześniej to zostało opisane', 'wyżej omówiliśmy...').

W tej części dowiesz się, jak przywoływać i przekształcać cudze wypowiedzi.

Już wiesz

Nagraj kilkuminutową rozmowę dwóch osób na dowolny temat. Następnie zrelacjonuj dyskusję, starając się przywołać jak najwięcej wypowiedzi rozmówców.

Sposoby przytaczania cudzych wypowiedzi

W tekstach literackich stosuje się bogaty zbiór formułek słownych i zapisów, które są związane z 'mówieniem o mówieniu'. Są to cytaty, przytoczenia słów wypowiedzianych przez kogoś (np. naukowców, bohaterów tekstów literackich), słowa nazywające mówienie (np. 'rzekł', 'dodał', 'powiedział', 'zapytał') oraz utarte połączenia wyrazowe (np. 'odrzekł z przekąsem', 'w krótkich słowach przedstawił').

Wypowiedzi można przytaczać bezpośrednio, czyli nie zmieniając ich treści. Najczęściej pojawiają się wtedy w cudzysłowie po dwukropku albo też w tekstach dialogowych. Wówczas wypowiedzi są zapisane jako następujące po sobie [repliki](#). Przy każdej takiej wypowiedzi może się pojawiać komentarz w postaci czasownika nazywającego sposób mówienia (np. 'wyszeptał', 'powiedział', 'krzyknął'). W tekstach literackich należy on do narratora. Taki sposób komponowania wypowiedzi w tekstach nazywamy **mową niezależną**.

Cudze wypowiedzi można także komentować lub przekształcać w taki sposób, aby wplatały się w tekst osoby piszącej. Służy do tego **mowa zależna**, w której czyjaś wypowiedź nie jest już wiernym cytatem, ale [parafrazą](#) włączonym do tekstu autora.

Jak zapisać wypowiedzi w tekście?

bezpośrednio (mowa niezależna)	pośrednio (mowa zależna)
--------------------------------	--------------------------

wypowiedź + formuły tekstowe nazywające mówienie, np.:	formułki nazywające mówienie + parafrazy wypowiedzi, np.:
- <i>Jutro nasz sklep będzie nieczynny</i> - powiedział sprzedawca.	<i>Sprzedawca powiedział</i> , że jutro ich sklep będzie nieczynny.

Słowa nazywające mówienie

O czym trzeba pamiętać?

I. Czasowniki i utarte połączenia wyrazowe nazywające mówienie mają różne zabarwienie stylistyczne. Za ich pomocą nadawca może zmienić charakter przytaczanej wypowiedzi:

- 1) W tekście, w którym nie pojawiają się dodatkowe oceny lub skojarzenia emocjonalne, dominują słowa neutralne typu: 'powiedział', 'odrzekł', 'spytał'.
- 2) Jeśli nadawca chce ubarwić cudzą wypowiedź, może posłużyć się sformułowaniami typu: 'dodał z przekąsem', 'cedził między zębami', 'warknął', 'wrzeszczał' itp.

Ważne!

Wyrażenia nazywające mówienie mogą też przeinaczać sens wypowiedzi, spowodować pojawienie się np. oceny lub [aluzji](#), które nie były zamierzeniem autora. Należy więc zawsze z namysłem cytować cudze słowa, aby nie użyć ich w niewłaściwym kontekście.

Porównaj następujące wypowiedzi:

WYPOWIEDŹ PIERWOTNA (przekaz neutralny)

- W tym roku nie przyznano nagrody głównej - **powiedział** dyrektor festiwalu filmowego.

PRZEKSZTAŁCENIA CYTATU:

- W tym roku nie przyznano nagrody głównej – poinformował dyrektor festiwalu filmowego.	informacja (przekaz neutralny)
- W tym roku nie przyznano nagrody głównej – krótko skomentował dyrektor festiwalu filmowego.	komentarz (przekaz z ukrytą oceną)
- W tym roku nie przyznano nagrody głównej – rzekł bez entuzjazmu dyrektor festiwalu filmowego.	przekaz aluzyjny
- W tym roku nie przyznano nagrody głównej – ubolewał dyrektor festiwalu filmowego.	przekaz krytyczny (negatywna ocena ukryta w czasowniku „ubolewać”)

II. Najczęstsze słowa, które nazywają mówienie:

- 'powiedzieć' – 'odpowiedzieć',
- 'wypowiedzieć',
- 'rzec' – 'orzec' – 'mówić' – 'dodać',
- 'stwierdzić' – 'podać do wiadomości' – 'poinformować',
- 'skarżyć się' – 'mówić z niepokojem',
- 'podać' – 'przedstawić' – 'zilustrować'.

III. Ważne jest, aby przytoczenia były jednoznacznie wyróżnione. Cudze słowa w tekście przywołuje się za pomocą:

- **cudzysłowu**, czyli znaku, którego nazwa wyraża jego podstawową funkcję,
- **kursywy**, czyli pochylonej czcionki, stosowanej zwykle do zaznaczania krótszych cytatów lub wyrażen zaczerpniętych z innych tekstów.

Zadaniowo

Ćwiczenie 1

Przekształć poniższe wypowiedzi w mowie niezależnej na wypowiedzi w mowie zależnej.

- Jutro w całym kraju opady śniegu z deszczem - poinformowała telewidzów spikerka prognozy pogody.

- Która godzina? - spytał tata. - Już prawie południe - odpowiedział sąsiad.

- Jutro wyjeżdżamy na wczasy! - z wielką nowiną do pokoju przybiegła moja siostra.

Ćwiczenie 2

Przekształć poniższe wypowiedzi w mowie zależnej na wypowiedzi w mowie niezależnej.

- Nasza sąsiadka skarżyła się, że nie mogła kupić świeżego chleba.
- Dziennikarka przekazała wiadomość, że w przyszłym tygodniu odbędzie się konkurs.
- Podróżny spytał, ile kosztuje bilet. Kasjerka odpowiedziała mu, że to zależy, czy jedzie pociągiem osobowym czy pospiesznym.

Polecenie 1

Wybierz fragment z dowolnego tekstu (np. ulubionej lektury). Następnie na jego podstawie utwórz cytaty według poniższego schematu. Pamiętaj o poprawnym zapisie.

a) Narrator w powieści... przedstawia ciekawe historie. Jedną z nich jest fragment, w którym... mówi do..., że....

b) '!.' – to jedna z najciekawszych wypowiedzi bohaterów tej powieści.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj podane poniżej słowa, wyrażenia lub związki wyrazowe (których używa się do parafrazowania innych wypowiedzi) do odpowiednich grup.

Neutralne

„podsumował swoje
rozważania”

„mówił z przekąsem”

„rzekł”

Książkowe lub erudycyjne (oparte
na wszechstronnej wiedzy)

„cedził między zębami”

„bredził”

„ględził”

„trafił jak kulą w płot”

„stwierdziła z przekonaniem”

Neutralne lub książkowe (zawierające ocenę)

„przekazał wiadomość”

„powiedział”

„powiedział bez ogródek”

Potoczne (zawierające ocenę)

„bredził jak Piekarski na
mękach”

„uparcie twierdziła”

„odpowiedział”

Frazeologiczne

„palnął bez namysłu”

„mówił”

„mówił od rzeczy”

„skonkludował”

„wypunktował wszystkie
sprawy”

Polecenie 2

Przekształć dowolny cytat prasowy (lub podane poniżej przykłady) w taki sposób, aby powstały następujące typy informacji:

- informacja bez dodatkowych intencji i emocji (neutralna),
- informacja krytyczna wobec autora wypowiedzi,
- informacja z emocjami i ocenami pozytywnymi,
- informacja z emocjami i ocenami negatywnymi lub ironicznymi.

1. „Jeśli uda się zarezerwować bilety, na początku kwietnia wybierzemy się na klasową wycieczkę do Malborka - odpowiedziała po namyśle wychowawczyni”.

2. „Ze względów zdrowotnych artystka skróciła trasę koncertową. W lipcu wystąpi w Krakowie i Warszawie”.

3. „Tylko do końca tygodnia można zgłaszać chęć udziału w turnieju. Do wczorajszego popołudnia zarejestrowano już ponad stu uczestników”.

Ćwiczenie 4

Rozpoznaj typy tekstów, w których pojawiają się wyrażenia służące przekazywaniu informacji o tekście, a następnie połącz je z właściwymi określeniami.

„Przekazał pod obrady...”, „Wniósł zapytanie...”, „Oddalił pytanie...”, „Wygłosił z trybuny...”

obrazy i debaty parlamentarne lub samorządowe

„Łączymy ukłony”, „Z wyrazami szacunku”, „Przekazujemy pozdrowienia”

odezwa, manifest, apel

„Na początku stawiam pytanie o...”, „Przedstawię stosowne argumenty...”, „Odniosę się do definicji...”

druki urzędowe

„Deklarujemy”, „Oświadczamy”, „Poświadczamy”, „Informujemy, że...”

informacje dziennikarskie

„przywołuje liczne opisy...”, „wyraża to w słowach...”, „łączy fragmenty dwóch tekstów...”

rozprawy i dyskusje naukowe

„W krótkich słowach poinformował...”, „Jak dowiedziała się nasza redakcja...”, „Przekazał, że...”

opracowania lub eseje na temat dzieł literackich

„Apelujemy, wzywamy, wołamy o ...”

listy prywatne lub oficjalne

Ćwiczenie 5

Podaj przykłady tekstów okolicznościowych lub użytkowych, w których mogą się pojawiać następujące formuły tekstowe:

a) Po pierwsze...

Po drugie...

Po trzecie...

Podsumowując...

b) Wracając do tematu...

Pozwolą Państwo, że odniosę się do sprawy...

c) Informujemy, że...

Jednocześnie prosimy, aby Państwo przekazali tę wiadomość...

d) Pisziesz ostatnio, że...

e) Mamy zaszczyt poinformować, że...

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.